

„Bennünket a nemzettudatunk tart egyben” *

„A jó színház szeretetből születik” – vallja Andrásai Attila

A közelmúltban kevés közéleti szereplő neve szerepelt olyan gyakran a médiában, mint Andrásai Attilaé – ilyen vagy olyan formában. Erről is természetesen majd beszélünk a műsor folyamán, mégis azért előljáróban talán annyit, hogy ki is valójában Andrásai Attila?

Szabadkai születésű vagyok, tősgyökeres szabadkai családból származom. Újvidéken folytattam a tanulmányaimat, ott végeztem a rendezői szakot. Amikor elkezdődött a legutóbbi délszláv háború sorozat, akkor költöztem át az anyaországba. Ott először különböző magániskolákban színészetet tanítottam, majd a Magyar Rádiónak, a rádiószínháznak dolgoztam sokáig. Jártam a menekülttáborokat, és a háború áldozataival foglalkoztam, úgy éreztem, hogy ez az, amit tennem kell. Majd a Szkéné Színházban rendeztem. 2002-ben alapítottam meg a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínházat, ezután bejártuk vele az egész Kárpát-medencét, 150 helyszínen vendégszínháztunk. A jelenünket eredményező múltunkat, főleg a XX. század magyar sorsfordulóit visszük színre.

Hogyan került kapcsolatba a szabadkai Népszínház Magyar Társulatával, illetve mikortól?

Sokat dolgoztak a Népszínházból színészek az Udvari Kamarában, folyamatos volt a kapcsolat. Én Szabadkán nevelkedtem, gyerekként jártam a szabadkai színházba, még a valódi, az igazi színházi épületbe, még emlékszem arra az időre, amikor Pataki László játszott a színpadon, arra is, hogy Dévics Imre igazgatósága alatt Pestről hoztak egy-egy szerepre színészeket. Láttam Latinovitsot a szabadkai Népszínház színpadán, Psota Irént és más nagy színészeket. Ez meg

is határozta az életemet, pályámat. Tavaly pedig, amikor kiírták a szabadkai Népszínház Magyar Társulatának vezetői helyére a pályázatot, akkor úgy gondoltam, hogy megpályázom, és megnyertem.

Ezután mi történt? Mert ezután kezdtek történni az Ön részére nem éppen pozitív hatású dolgok, és lehet, hogy nem mindenki számára egyértelmű, hogy miért és hogyan indult ez a folyamat, amely a mai napig tart?

A kezdetektől, tehát még a kinevezés előtt volt egy ellenállás a személyem iránt.

Pontosan tudta az okát, hogy miért?

Valójában nem. Nem tulajdonítottam túlzott jelentőséget, mert hát mégis a Magyar Nemzeti Tanács a mi kulturális autonómiánk, és ennek a szabadon választott köztestületünknek a döntése az, ami számít. Mi mindannyian, én és a színészek is alkalmazottak vagyunk egy intézményben, és ez az intézmény a léte értelmét jelentő célok elérése érdekében alkalmazottakat munkáltat. Előfordul az, hogy az alkalmazottak másként élik meg az intézmény létét, valójában úgy veszik, hogy azért létezik az intézmény, hogy nekik vagy nekünk munkahelyünk legyen. Ez nem így van. Tehát egy intézmény, a szabadkai Népszínház az egy közcél érdekében lett létrehozva, és annak érdekében van összeállítva az alkalmazotti kör is, úgyhogy én így álltam hozzá, meg voltam lepődve az ellenálláson, de hát olyan túl nagy jelentőséget nem tulajdonítottam neki. Azt tartottam fontosnak, hogy a Nemzeti Tanács mit akar. Én magam vallottan autonomista vagyok, tehát nem is pusztán a kulturális autonómiát tartom kielégítőnek, hanem a területi autonómiát is. Rendkívül fontos, hogy a mi autonómiánk be legyen lakva. Megkaptam a döntést, engem

* A Szabadkai Rádió 2015. január 21-ei Alkotó című művelődési magazinműsorában elhangzott beszélgetés szerkesztett, rövidített változata.

választottak, elfoglaltam a helyet, és attól kezdve praktikusán egy háborúban állok, meg kell mondjam, hogy nem túl rövid életem folyamán az első ilyen jellegűben.

Pontosan mióta tart ez, mikor kezdődött, és mi váltotta ki a legnagyobb ellenállást András Attila irányába?

Valójában még a kinevezésem előtt egy lejárató kampány indult, különböző szóbeszédeket hallottam, hogy miket terjesztenek rólam. Döbentem álltam. Az első előadásunk *Az ügynök halála* volt, és mivel a társulat nem jól strukturált, nem jól van felépítve, 30-40 éves emberekből áll, és ha egy 40 éves színészt kiküldök a színpadra, az apját és a fiát is mellé kell küldenem, egyszerűen ezért népszínház, így ezzel a problémával szembesültem. Ennek a műfajnak vannak követelményei, ennek meg kell felelni. A Kosztolányi színházban lehet mindenki 25 vagy 35 éves, mert az egy alternatív színház, más eszközökkel dolgozik. Tehát *Az ügynök halálát* vittük színre, és akkor Pestről hoztam színészeket. Hatalmas örömmel. Nagyszerű színészeket: Incze Józsefnek ez a 150. bemutatója volt, Dóczy Péter is egy ragyogó színész, mind a ketten játszanak vagy játszottak a Nemzeti Színházban, különböző pesti színházakban, rengeteg filmben, és felkértem Jónás Gabriellát is, aki mindannyiunknak, akik Szabadkán valamikor színházba jártunk, élő ikon, nem is tudok mit mondani, Gabi az egy fogalom. Akkor elkezdődött egy lejáratási kampány. A bemutató után erőteljesebben indult el, nem szeretném én ezt minősíteni, ez nem az én dolgom, én megtettem, amit tudtam. Ez inkább egy szomorú folyamat.

Próbált-e leülni a színészekkel, beszélgetni arról, hogy mi is a probléma, és miért ellenzik annyira azt, hogy más országból foglalkoztasson egy-egy darab erejéig színészeket? Vagy megkérdezte-e esetleg tőlük azt, hogy miért kell minősíteni mindjárt, rögtön az első darab után, és miért nem lehet várni még egy-kettőt esetleg, hogy majd az milyen irányba visz?

Több társulati ülésünk volt, és azok a társulati ülések egy sajtóságos hangulatban zajlottak. Én praktikusán egy fronttal álltam szemben, úgy-hogy ezen a helyzeten nem lehetett változtatni. Különbözik értem, de nem vallom a szempontja-

ikat. Egy színész, aki egy vidéki városi színháznak a színésze, az féltékeny a színpadára. Mi a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínházzal 150 helyszínen voltunk. Nagyon sokszor történt az, hogy művelődési házban játszottunk olyan városban, ahol színház is van. Nagyon sokszor volt egy olyan érzés, hogy a helyi színészek nem nagyon lelkesednek, hogy máshonnan jönnek színészek, a színház máshonnan jön. Valamikor a XIX. században körzetekre volt az ország osztva, és egy-egy körzetre színházi monopóliumokat adtak ki, tehát az a terület az adott színháznak volt a felségterülete. De ez az idő elmúlt, jogilag és szellemileg is elmúlt. Ma ugyanis a televízióval mindent látunk. Van 100 csatorna, ide kattintunk, oda kattintunk, Placido Domingót is látjuk énekelni, és a legjobb színészeket is látjuk színpadon, tehát ma már ez a fajta kizárólagosság, amely egy területre van leosztva, ez tartathatatlant, mert egyszerűen az élet túllépett rajta. Ma inkább nyitottságra van szükség, hogy állandóan hozzunk külső arcokat is. Nevetséges az, hogy az Újvidéki Színház legelismertebb színészei nem játszottak a szabadkai Népszínházban, vagy a Kosztolányi színháznak a színészei, mert más jellegű. Tehát érdekes lenne pl. Béres Mártát, Elor Eminát vagy Balázs Áront látni egy-egy szerepben a szabadkai Népszínházban. Ezzel nem csökken a többi színész súlya. A színházat a közönség szempontjából kell nézni. Ismerősem nagy része Szegedre vagy Pestre jár színházba, mert polgári jellegű színházpolitikát igényel. És sok arcot akar látni, nem csak a tévén vagy a számítógépen. A Youtube-on, ha beütünk bármit, máris ott van előttünk. Ez a világ, amelyet élünk, egyfajta kollázs világ, a valóság vált mozaikszerűvé. Nekünk ezt a színházban úgy kell elfogadnunk, hogy különböző arcokat hozunk, és a közönség érdeklődését állandóan frissen tartjuk. Azzal a kíváncsisággal ösztönözzük a nagyérdeműt a színházba járásra, hogy akkor várjunk csak: valaki jön, egy új arc, az most mit fog tenni ebben a szerepben? Igen, olvastunk róla, ebben vagy abban a színházban játszott. Mi lesz itt nálunk? Ezt az érdeklődést meg kell teremteni. Az a fajta zárt közeg, véleményem szerint, amely most fennáll, az tarthatatlan és értelmetlen.

Akkor Attila Az ügynök halálával elindított egy olyan folyamatot, amelyen a jövőben is

szeretett volna haladni, és ezt gyorsan, frissen megállították?

Igen, akartam színészeket hozni. Vegyünk egy példát. A társulattól nagyon nehezen állítható ki a Rómeó és Júlia. És ez már nagyon nagy baj. Persze, meg lehet csinálni különböző alternatív kivitelezésben, de egy klasszikus Rómeó és Juliát nem. Hozni kell színészeket, ez az igazság, és én örömmel hoztam is.

Számított ekkora volumenű ellenállásra?

Nem, nem, ilyenre nem számítottam. De ha ismét kezdeném, ugyanezt tenném, mert helyesen tettem.

Úgy érzi, hogy helyesen tette?

Biztos vagyok benne.

Májusig lesz még a társulat vezetője. Jelenleg vannak-e még színdarabok, amelyekre számíthat a közönség az Ön rendezésében?

A szabadkai Népszínházban nem. Más rendezőket fogok most hívni, a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínházban készülünk most új előadással, őszre fogjuk bemutatni. Zilahy Lajos A fehér szarvas című művét dolgozom át. Történelmi krimi lesz, a múlt század húszas éveiből. A magyar történelemről fog szólni.

A Népszínház Magyar Társulatának már nem rendez újabb darabot?

Nem, nem, én már nem.

Miért?

A színház igazgatása egy igen komoly munka. Én 23 évet nem itthon éltem, és egy másik világhoz szoktam Budapesten. Itt más jogrendszer van, másképpen működnek a dolgok, és maga az intézmény is másképpen van felépítve, mint amihez hozzászoktam. Itt sok olyan dolgot kell az igazgatónak elvégeznie, amire Magyarországon külön szakemberek vannak alkalmazva.

A rendezés ideje az egy mélyen futó bűvópataként szakrális időben történik. Kárát vallaná az igazgatás, ha rendeznék. Meg kell szólítani azt a közönséget, amelyik Szegedre vagy Pestre járt. El is kezdtük körbejártuk a középiskolákat, a parókiákat is megkeressük, tehát szeretnénk színházba hívni azt a közönséget, amelyet eddig nélkülöztünk. Ennek a megszervezésében részt kell vennem. Ez nem mehet nélkülem. Úgyhogy nem marad idő a rendezésre. Vagy pedig össze lenne csapva. Amit nem szeretnék.

A Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínháznak állandó társulattagjai vannak, illetve ott is praktizálja ezt, hogy vendégszínészeket foglalkoztat, és ők hogyan fogadják ezt?

Az Udvari Kamara színészgárdája többé-kevésbé állandó, Budapesten és Újvidéken végzett színészekből áll, de állandóan hozunk újabb és újabb színészeket, a dramaturgunk Erdélyben végzett, de ő most kiesett, mert abban a boldogságban részesült, hogy a harmadik kislányát szülte meg. Az Udvari Kamarának kimondottan az a felépítési célja, hogy Erdélyből, az anyaországból, Felvidékről és Délvidékről, vagyis az egész magyar világból álljon össze. Az Erdélyben végzetek valami elképesztő (néha egészen sötét, misztikus) energiákat tudnak megjeleníteni a színpadon. A Pesten végzetek mindent tudnak a jelről, mi itt mindent tudunk a tűzről, mint ahogy az elmúlt pár hónap bizonyította is, akár a Népszínház környékén is, és ha ezt összevegyítjük, akkor egy nagyon érdekes, sokszínű és erőteljes világot kapunk. Nem véletlen, hogy az Udvari Kamara az elmúlt tíz év alatt 138 állótapsot kapott a közönségtől, súlyos mondanivalójú drámákra. Ez 100 év alatt nem történt meg egy magyar színházzal sem, egyetleneggel se, csak az Udvari Kamarával.

Ezt vette alapul András Attila, amikor a Népszínház Magyar Társulatának igazgatója lett, és annak reményében vette kézbe a rendezést, hogy ezt tudja majd itt is érvényesíteni, amit a Kamaraszínházban – gondolom én –, ha ott nem volt ellenállás, akkor itt is működhet?

Nekem ez teljesen különös, érthetetlen ez az ellenállás. Ezt a fajta kizárólagosságot nem értem, ez inkább egy szomorú, értetlen hangulatot teremt bennem. Nem tudom. Másképpen áll össze a fejünkben a színház.

Közös megegyezéssel fogok távozni a Népszínház Magyar Társulata éléről és az Udvari Kamarával foglalkozom továbbra is, teljes erővel. És meg kell mondjam, hogy alig várom már azt a pillanatot, hogy kizárólag az Udvari Kamarával foglalkozhassak.

Az Udvari Kamarával mik a távlati tervei?

Mindenféleképpen most egy olyan megegyezés született, hogy az Udvari Kamara is meghívattatik a Magyar Nemzeti Tanácsnak a meghívá-

sos pályázataira. És társulatot kell felállítani. Az Udvari Kamarának a legnagyobb gondja, hogy nincs állandó társulata. Így a vendéjátékok, az egyeztetések jóval nehezebbek, mintha lenne, akár csak egy négy-öt fős alaptársulata. Hiszem azt, hogy belátható időn belül ezt el tudom érni. Szoktunk pályázatokon nyerni, lassan felépül a fényparkunk, a hangtechnikánk, úgyhogy bátorodom remélni, hogy a következő időszakban a szállítás kérdését is meg tudjuk oldani. Missziót teljesítünk, és ezt az Udvari Kamarában játszóknak tudják, érzik. Valahogy úgy lettek megválogatva az emberek. Én most csak arról beszéltem eddig, hogy mi mit tettünk vagy teszünk. De nem csak mi tettünk az Udvari Kamarában. Itt valami kegyelem is érvényesült, tehát mi 7 évig jegybevételekből éltünk, 7 évig kizárólag a sorskérdéseinkről szóló drámákat vittük színre, és a jegybevételekből éltünk. Ez Isten kegyelme. Emberi számítás szerint ez nem történhet meg, nem lehet, hogy az embernek ez ennyi időn keresztül sikerüljön. Elmondok egy esetet. Az én kedves feleségem sokkal realisabb teremtmény, mint én, sokkal inkább két lábon áll a földön, mint én, néha úgy érzem, hogy amikor sétálunk, akkor ő mintha egy héliummal töltött, alakomra formált ballonnal sétálna, én valahol lebegek, ő pedig a földön tart – és egyszer azt mondta, hogy ezt a hónapot nem éljük túl, itt most biztos, hogy csődbe megyünk, végünk van. Mondom neki, hogy „kedvesem, nem, csörögni fog a telefon, meglátod” – és a telefon szónál csörögni kezdett a telefon, és kaptunk három meghívást. És azt a hónapot is túléljük.

Csak hinni kell.

Igen, hinni kell. Az ember lelkének és szívének tisztának kell lennie, és nem szabad mindent kiszámolni előre, hanem bele kell vágni. Ott kell legyen a bozótvágó kés, és akkor mindegy, hogy előttünk a dzsungel. Utat vágunk, utat törünk. Az Udvari Kamarával a Duna Palotában fogunk játszani Pesten, ott a székesfővárosban, a bazilika és az Akadémia között. De közben elmegyünk Hódegyházára vagy más kisebb településekre is, mert magukat az előadásokat is úgy tervezzük, hogy játszani lehessen nagyszínpadon és egészen kis helyen is. Vissza kell térni a színház értelméhez. Ahhoz, hogy a közösséget szolgáljuk, a magyar közösséget szolgáljuk.

Nekünk csak a közös magyar tudatunk az, ami összetart bennünket. Ha ezt elveszítjük, akkor oldott kéveként (hogy Hódi Sándor könyvének a címét idézzem) fogunk széthullani. Bennünket semmi más nem tart egyben, csak a nemzeti tudatunk. Ezt kell ápolnunk. Ezért van az Udvari Kamara. Mi a színházi világon kívül léteztünk 12 éven keresztül. Nagyon ritkán történt meg, hogy például Vidnyánszky Attila vagy Fekete Péter hívott meg bennünket Békéscsabára vagy Debrecenbe, általában a közönség szervezte az előadásainkat. Például a MOM Művelődési Központban játszottunk Budapesten, a 12. kerületben, és akkor egy balassagyarmati körzetorvos látta az egyik előadásunkat, és azóta 7 előadást szervezett Balassagyarmaton, amely egy Magyarkanizsa nagyságú település. Egy elektroműszerész látott bennünket Pesten, és több sorozatot szervezett nekünk Zalaegerszegben. Egy építész látott bennünket Szentendréről, a mai napig ő szervezi a szentendrei előadásainkat. Volt olyan, hogy telefonon kaptunk meghívást, mert ugye hát Budapesten egyetemre járnak a gyerekek, a szülők fel-felmennek hozzájuk, elmennek egy színházba, eljönnek hozzánk, majd utána különböző helyekről, Karcagról vagy más településről kapunk telefont. Tehát valami elképesztő becsület és szeretet vett bennünket körül, és kézzel kézre adtak, adnak bennünket az emberek. Solton rendszeresen játszunk, ott mi vagyunk a színház, 30-40 km-ről autóval jönnek, és a vidéki értelmiségnek ott mi adunk szellemi táplálékot. Én ezt szerettem volna a szabadkai Népszínház vendégszerepléseinek a felélesztésével is elérni.

Szabadkának, kétségkívül, van egy kisugárzási köre. Ha elmegyünk a kiskunhalasi múzeumba, akkor ott fényképeket láthatunk a XIX. századból, amelyek Szabadkán lettek felvéve. Akkor még ráírták a fényképekre a fényképész nevét, címét. Halas vagy Baja Szabadka kisugárzási körébe tartozik, és nekünk kellene Szabadka egész kisugárzási körét, függetlenül a határok jelenlegi elhelyezkedésétől, színházzal ellátni. Ezt majd az Udvari Kamara megteszi. Az Udvari Kamara különben is az egész magyar szállásterületen – Felvidéken, Délvidéken, az anyaországban, Erdélyben, a Partiumban – mindenhol játszik, és van abban valami különleges

erő, hogy Székelyföldön, Órvidéken, Délvidéken, Felvidéken ugyanazt az előadást visszük színre. Van viszont egy tapasztalat is. Az pedig az, hogy a magyar közönség százszázalékosan ugyanaz Székelyföldön és Zala megyében, Délvidéken és Felvidéken. Az is igaz, hogy az Udvari Kamara mindig a közbátorságot hozza vissza, mindig egy lépéssel többet mondunk, mint amennyi szokott, mint amennyi elfogadott. Mert mély meggyőződése, hogy a színháznak igenis van közéleti szerepe, abba pedig beletartozik a közbátorság visszahozatala. Tehát közbátorság nélkül minden megszerzett vagy megszerzendő jog csak egy darab fecni marad, egy darab papír. Azzal élni is kell tudni, ahhoz pedig egyrészt szükségeltetik öntudat, másrészt bátorság.

Andrási Attila mennyire éli meg kudarc-ként, hogy nem tudta érvényesíteni a szabadkai Népszínház Magyar Társulatának körében mindezt?

Nem annyira kudarcként, mint inkább értetlen vagyok. Tehát egyszerűen nem értem az előállt

helyzetet, nem is akarom megérteni, mert nem akarok vele foglalkozni. A negatívval nem szabad foglalkozni, a pozitív dolgokkal kell törődni, az előremutató történésekkel. Ha belebonyoló-dunk egy teljesen értelmetlen bozótharcba, annak semmi értelme. Tovább kell lépni. Nekem megvan az, hogy hova lépek tovább, és megvan az, hogy kikkel dolgozom szeretetben. Színházat nem lehet szeretet nélkül művelni. Én a társulat jelenlegi felépítését nem tartom jónak. Az első pillanattól hangsúlyoztam, hogy ezen változtatni szeretnék. Talán emiatt volt ez az erőteljes ellen-állás, de hát azt mondom különben, hogy ha mi nem tudunk szeretetben dolgozni, akkor nekünk nem kell együtt dolgozni. Színház, jó színház ugyanis szeretetből születik.

Kívánok a következő lépésekhez nagyon sok sikert, sok szép előadást a közönség számára, és köszönöm szépen a beszélgetést Andrási Attilának.

Szárnyék (Hajdúszoboszló, 1980)